

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista (E 59/2016 vp): Sosiaali- ja terveysvaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä EJ 2/2021 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- sosiaali- ja terveysvaliokunta StVL 1/2017 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- EU-erityisasiantuntija Ville Korhonen, valtioneuvoston kanslia
- erityisasiantuntija Elisa Palminen, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Markus Seppelin, sosiaali- ja terveysministeriö
- tutkimuspäällikkö Maria Vaalavuo, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- asiantuntija Katja Miettinen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- erityisasiantuntija Kirsi Marttinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Maria Häggman, STTK ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Pekka Ristelä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- asiantuntija Albert Mäkelä, Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Akava ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS / JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

EU:n neuvosto, Euroopan komissio ja Euroopan parlamentti hyväksyivät yhteisen julistuksen koskien Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria Göteborgin sosiaalialan huippukokouksessa marraskuussa 2017. Euroopan komissio julkaisi 4.3.2021 tiedonannon Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevasta toimintasuunnitelmasta.

Toimintasuunnitelmassa todetaan, että työttömyyden ja eriarvoisuuden odotetaan kasvavan pandemian seurauksena. Siitä syystä poliittiset toimet tulisi keskittää laadukkaiden työpaikkojen luomiseen, täydennys- ja uudelleenkoulutukseen sekä köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseen. Toimintasuunnitelmassa komissio esittää toimenpiteet, joita se aikoo tulevaisuudessa tehdä pilarin 20 tavoitteen toimeenpanemiseksi ja mitä toimenpiteitä se kehottaa jäsenvaltioita, kansallisia viranomaisia ja sidosryhmiä tekemään.

Toimintasuunnitelma sisältää kolme EU:n tason yleistavoitetta: 1) työllisyyden parantaminen niin, että vähintään 78 prosentilla 20—64-vuotiaista olisi oltava työpaikka vuoteen 2030 mennessä, 2) osaamisen kehittäminen niin, että vähintään 60 prosentin kaikista aikuisista olisi osallistuttava koulutukseen vuosittain sekä 3) köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrän pienentäminen vähintään 15 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä. Nämä yleistavoitteet on määrä saavuttaa vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteisiin liitetään suunnitelmassa mittarit, joiden kehitystä seurataan eurooppalaiseen talouden ohjausjaksoon liitetyn sosiaalisen pistekortin avulla. Toimintasuunnitelmassa esitellään yleistavoitteiden lisäksi myös tulevia lainsäädäntö- ja politiikka-aloitteita sekä toimenpidesuosituksia työelämän, tasa-arvon, osaamisen ja sosiaaliturvan alalta.

Valtioneuvoston kanta

Suomi tukee Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevan toimintasuunnitelman laatimista. Jäsenmaat ovat järjestäneet sosiaali-, työllisyys-, terveys- ja koulutuspolitiikkansa eri tavoin ja eri periaattein, ja Suomen näkemyksen mukaan sosiaalisen ulottuvuuden tulee ottaa järjestelmien monimuotoisuus lähtökohdaksi tulevaisuudessakin.

Uudet EU:n yleistavoitteet työllisyyden, osaamisen ja sosiaalisen suojelun alalla

Suomi tukee komission ehdotusta sopia EU-tasolla uusista yleistavoitteista työllisyyden, osaamisen ja sosiaalisen suojelun alalla. Suomi tukee EU-tason 78 prosentin työllisyysastetavoitetta vuoteen 2030 mennessä sekä siihen liittyviä tavoitteita puolittaa sukupuolten välinen työllisysero vuoteen 2019 verrattuna ja alentaa 15—29-vuotiaiden työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET-nuoret) osuus 12,6 prosentista (2019) 9 prosenttiin. Lisäksi Suomi katsoo tärkeäksi edistää varhaiskasvatuspalveluiden saatavuutta ja lasten osallistumisastetta. Suomi yhtyy näkemykseen aikuisväestön osaamisen kehittämisen tärkeydestä ja pitää esitettyä 60 prosentin EU-tason tavoitetta kannatettavana. Suomi katsoo, että tavoite köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien vähentämiseksi on tärkeä jatko aiemmalle Eurooppa 2020 -strategian tavoitteelle. Suomi on valmis asettamaan kansalliset tavoitteet köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien vä-

Valiokunnan lausunto StVL 12/2021 vp

hentämiseksi. Suomen tavoitteena on kehittää hyvinvointia unionissa yleisesti ja pyrkiä elinta-soerojen kaventumiseen köyhyyttä ja eriarvoisuutta vähentämällä.

Työllistymismahdollisuuksien luominen reaalityoudessa

Toimintasuunnitelma painottaa hyvin työllistymismahdollisuuksien luomista sekä kysynnän että tarjonnan kautta. On hyvä, että siinä kiinnitetään huomioita heikommassa asemassa oleviin ryhmiin ja erityisesti nuorten työllisyyden edistämiseen. Tehokkaat ja asiakaslähtöiset työvoimapalvelut tukevat osaltaan oikeudenmukaisia siirtymiä digitaaliseen ja vihreään talouteen sekä pandemian negatiivisista työllisyysvaikutuksista toipumista. Työmarkkinaosapuolten rooli muun muassa politiikan suunnittelussa on keskeinen.

Työtä koskevien normien soveltaminen työn tulevaisuuteen

Suomi katsoo, että EU:n työainsäädäntöä tulee päivittää tarpeen mukaan ja toimivallan rajoissa ottaen huomioon muun muassa digitalisaatiosta aiheutuvat työelämän muutokset. Alustatalouden osalta on otettava huomioon ilmiön moninaisuus. Alustatyöntekijöiden työoloja koskevan lainsäädäntöehdotuksessa on keskeistä huomioida neuvoston suositus sosiaalisen suojelun saataavuudesta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta (2019/C 387/01). Suomi on sitoutunut suosituksen toimeenpanoon ja siihen liittyviin toimenpiteisiin.

Työterveyden ja -turvallisuuksien normit uudentaisessa työelämässä

Suomi pitää komission esiin nostamia kysymyksiä työterveyden ja -turvallisuuksien edistämiseksi tärkeinä ja kannattaa uuden työterveyden ja -turvallisuuksien strategiakehyksen laatimista vuosiksi 2021—2027 työntekijöiden suojelunormien päivittämiseksi ja perinteisten ja uusien työperäisten riskien torjumiseksi.

EU-tason toiminnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota työolosuhteisiin sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyden riskin vähentämiseksi, työssä jatkamisen tukemiseksi sekä työn vetovoimaisuuden lisäämiseksi ja siten työllisyyden tukemiseksi. Suomi pitää tärkeänä, että EU laatii yhteisen mielenterveysstrategian, joka tukee EU:n kansalaisten hyvinvointia ja unionin kilpailukykyistä taloutta.

Työvoiman liikkuvuus

Työvoiman liikkuvuuden osalta Suomi tukee komission tavoitetta parantaa muun muassa kausityöntekijöiden asemaa.

Sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan asetuksen (883/2004) uudistaminen on Suomelle keskeinen prioriteetti ja Suomi edistää kompromissiratkaisun syntymistä.

Investoiminen osaamiseen ja koulutukseen uusien mahdollisuuksien avaamiseksi kaikille

Suomi tukee tiedonannon tavoitetta Euroopan koulutus- ja osaamistason nostamiseksi.

Valiokunnan lausunto StVL 12/2021 vp

Tasa-arvon unionin luominen

Suomi pitää tärkeänä EU:n tasa-arvostrategian tehokasta toimeenpanoa sekä tasa-arvon erityistoimien että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen osalta.

Suomi pitää tärkeänä komission julkaisemaa EU:n vammaisstrategiaa vuosiksi 2021—2030.

Suomi pitää tärkeänä, että komission julkaisemaa EU:n romanistrategian puiteohjelmaa 2020—2030 toimeenpannaan ja seurataan tehokkaasti kansallisesti ja EU:n tasolla.

Ihmisarvoinen elämä

Suomi pitää hyvänä, että komissio tulee ehdottamaan neuvoston suositusta vähimmäistoimeentulosta vuonna 2022. Suosituksessa tulisi kuitenkin huomioida jäsenvaltioiden sosiaalisen suojelun järjestelmien monimuotoisuus. Suomi pitää tärkeänä komission huomioita lapsiperheköyhyyden vähentämiseen muun muassa EU:n lasten oikeuksien strategian ja lapsitakuuehdotuksen kautta. Suomi pitää myös tervetulleena komission aloitetta asunnottomuus-foorumista ja lisääntyvästä yhteistyöstä asunnottomuuden vähentämisen saralla.

Terveyden edistäminen ja hoidon turvaaminen

Suomi suhtautuu myönteisesti siihen, että pitkäaikaishoidon laatuun, saatavuuteen ja henkilöstön riittävyyteen sekä kohtuuhintaisuuteen kiinnitetään huomiota. Suomi näkee hyvänä, että hoito-henkilökunnan työoloihin kiinnitetään huomiota. Suomi haluaa lisäksi nostaa esiin työntekijöiden jaksamisen hoitojärjestelmän kantokyvyn merkittävänä tekijänä.

Sosiaalisen suojelun mukauttaminen uudenlaisen maailman tarpeisiin

Suomi pitää hyvänä sitä, että toimintasuunnitelmassa tuodaan esille sosiaalisen suojelun merkitys. Komission ehdotus koota korkean tason asiantuntijaryhmä on Suomen kannalta kiinnostava ja Suomi pitää erittäin tärkeänä, että pohjoismainen näkökulma sisällytetään ryhmän toimintaan. Suomen tulisi tavoitella suomalaista jäsentä asiantuntijaryhmään.

Suomi pitää tärkeänä seurata eurooppalainen sosiaaliturvapassi -aloitteesta vuonna 2021 käynnistettävää pilottihanketta, jonka perustana toimii luotettavaa ja turvallista eurooppalaista sähköistä tunnistamista koskeva aloite (eurooppalainen e-ID). Suomi pitää myös tärkeänä, että EU-tason digitalisaatiota koskevissa uusissa aloitteissa kuten sosiaaliturvapassi ja eurooppalainen e-ID huomioidaan jo olemassa olevat ja samanaikaisesti vireillä olevat hankkeet (esim. SDG-asetus ja sosiaaliturvatietojen sähköinen vaihtojärjestelmä EESSI) ja näiden väliset mahdolliset synergiaedut turhien päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Koordinaation ja seurannan vahvistaminen

Suomi pitää hyvänä, että eurooppalainen ohjausjakso on edelleen keskeinen väline sosiaalisten oikeuksien pilarin toimeenpanon seurannassa. Suomi tukee myös sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun kehittämistä niin, että se ottaa jatkossa paremmin huomioon sosiaalipilarin toimintasuun-

Valiokunnan lausunto StVL 12/2021 vp

nitelmassa esitetyt poliittiset painopisteet ja toimet. Suomi pitää tärkeänä sukupuolivaikutusten arvioinnin vahvistamista sekä sukupuolten tasa-arvoa koskevia indikaattoreita ja indikaattorien erittelyä sukupuolen mukaan. Suomi pitää tärkeänä edistää hyvinvointitalousajattelun mukaisesti poikkihallinnollista ja -sektoraalista yhteistyötä pilarin toimeenpanossa ja seurannassa.

Komission aikomus laajentaa yhteisen työllisyysraportin soveltamisalaa ja syventää sen analyysia niin, että siinä tarkastellaan syvällisemmin pilarin tavoitteiden täytäntöönpanoa EU- ja kansallisella tasolla, on kannatettava.

Suomi pitää hyvänä, että toimintasuunnitelman toteuttamista arvioidaan EU-tasolla vuonna 2025, sillä koronapandemian seuraukset ja vaikutukset ovat silloin nykyistä paremmin selvillä.

Suomi pitää tärkeänä kansallisten, alueellisten ja paikallisten viranomaisten, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osallistumista ja yhteistyötä sosiaalisen oikeuksien pilariin sitoutumisen varmistamiseksi. Suomi on valmis tarkastelemaan kansallisen koordinaatiomekanismin luomista.

EU vastuullisena globaalina johtajana

Suomi pitää tärkeänä ihmisarvoisen työn edistämistä niin EU:n sisällä kuin myös globaalilla tasolla muun muassa EU:n työ- ja sosiaalipolitiikan, kehitysyhteistyön ja kauppapolitiikan aloilla.

Suomi toivoo, että komissio etenee yritysvastuuta koskevan EU-lainsäädännön valmistelussa ja antaa asiaa koskevan ehdotuksen.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on antanut vuonna 2017 valtioneuvoston selvityksestä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista lausunnon, jossa valiokunta on ilmaissut tukensa aloitteelle (StVL 1/2017 vp — E 59/2016 vp). Valiokunta korosti lausunnossaan taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden tasapainon lisäämisen tarvetta paitsi kansalaisten hyvinvoinnin ja sitä kautta talouden kasvutekijöiden parantamiseksi myös EU:n legitimitetin vahvistamiseksi. Valiokunta painotti lausunnossaan subsidiariteettiperiaatteen ja jäsenvaltioiden ja EU:n välisen toimivallan jaon kunnioittamista. Valiokunta myös korosti tarvetta selkeyttää pilarin suhdetta jo olemassa oleviin välineisiin eli sopimuksiin, strategioihin ja muuhun ohjaukseen ja koordinaatioon. Lisäksi valiokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota muun muassa työllistymisen esteiden poistamisen tavoitteen tärkeyteen ja maahanmuuttoon ja pakolaisuuteen liittyvien asioiden puuttumiseen aloitteesta.

Valiokunta pitää myönteisenä, että sosiaalisten oikeuksien pilarin toimeenpanolle on laadittu toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelma konkretisoi sosiaalisen pilarin tavoitteita ja esittää ratkaisuja niiden saavuttamiseksi. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että EU:n sosiaalisen ulottuvuuden ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin vahvistaminen, sosiaalisten oikeuksien ja työelämän ajantasainen vähimmäissääntely sekä tehokkaampi toimeenpano ovat tärkeitä keinoja sosiaalisesti kestävä ja tasa-arvoisen EU:n saavuttamiseksi. Vahvempi sosiaali-

Valiokunnan lausunto StVL 12/2021 vp

nen suojeleu kaikkialla Euroopassa on myös Suomen etu, ja se lisää koko EU-alueen kilpailukykyä sekä kestävyys- ja sopeutumiskykyä kriisitilanteissa. EU-politiikan tasapainon kannalta valiokunta pitää tärkeänä, että sosiaaliselle ulottuvuudelle on omat tavoitteet ja niiden saavuttamista ohjaava asiakirja ilmastotavoitteiden ja taloustavoitteiden rinnalla. Valiokunta korostaa kuitenkin edelleen, että EU:n toimivaltaa ei tule ulottaa sellaiselle alueelle, johon se ei perussopimuksen mukaan kuulu.

Valiokunta pitää hyvänä, että Suomi tukee komission ehdotusta sopia EU-tasolla uusista yleistavoitteista työllisyyden, osaamisen ja sosiaalisen suojelun alalla. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan toimialan kannalta keskeisin tavoite koskee köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien vähentämistä. Komissio esittää, että köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrää vähennetään 15 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä. Määrästä viisi miljoonaa on oltava lapsia. Vuonna 2019 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli 91 miljoonaa ihmistä. Valiokunta pitää myönteisenä, että Suomi on valmis asettamaan kansalliset tavoitteet köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien vähentämiseksi. Valiokunta painottaa, että köyhyyden vähentäminen koko EU:n alueella edellyttää, että kaikissa jäsenmaissa asetetaan tarpeeksi korkeat kansalliset tavoitteet köyhyyden vähentämiseksi ja toimeenpanosuunnitelma tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valtioneuvoston kannan mukaan köyhyyden vähentämisessä yksi keskeinen toimenpide on riittävä vähimmäistoimeentulo, josta komissio tulee ehdottamaan neuvoston suositusta vuonna 2022. Valtioneuvoston tavoin valiokunta katsoo, että niin sosiaalisen ulottuvuuden kehittämisessä kuin myös vähimmäistoimeentuloa koskevassa suosituksessa lähtökohdaksi tulee ottaa huomioon jäsenvaltioiden järjestelmien monimuotoisuus, kuten tulonsiirtojen ja palvelujen muodostama kokonaisuus. Valiokunta kuitenkin painottaa, että eri maiden järjestelmien monimuotoisuuden huomioon ottaminen ei kuitenkaan saa estää tekemästä toimenpidesuosituksia kaikista heikoimmassa asemassa olevien aseman parantamiseksi ja sosiaalisten oikeuksien toteutumisen edistämiseksi erityisesti niissä jäsenmaissa, joissa on jääty jälkeen sosiaalisten oikeuksien kehityksessä.

Valiokunta pitää hyvänä, että Suomi tukee EU-tason 78 prosentin työllisyysastetavoitetta vuoteen 2030 mennessä sekä siihen liittyviä tavoitteita puolittaa sukupuolten välinen työllisyysero vuoteen 2019 verrattuna ja alentaa 15–29-vuotiaiden työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET-nuoret) osuus 12,6 prosentista (2019) 9 prosenttiin sekä edistää varhaiskasvatuspalveluiden saatavuutta ja lasten osallistumisastetta. Toimintasuunnitelmassa painotetaan työllistymismahdollisuuksien luomista sekä kysynnän että tarjonnan kautta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että toimintasuunnitelma ja valtioneuvoston kanta keskittyy työllisyyden edistämiseen, mutta köyhyyden vähentämisen kannalta olennainen työttömyyden vähentämisen näkökulma jää vähemmälle huomiolle.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että EU-tason toiminnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota työolosuhteisiin sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyden riskin vähentämiseksi, työssä jatkamisen tukemiseksi sekä työn vetovoimaisuuden lisäämiseksi ja siten työllisyyden tukemiseksi. Valiokunta pitää erityisen myönteisenä, että valtioneuvosto painottaa kannassaan EU:n yhteisen mielenterveysstrategian laatimista. Valiokunta katsoo, että mielen hyvinvointi tukee kansalaisten kokonaishyvinvointia, työkykyä ja yhteisöjen kantokykyä ja siten myös unionin kilpailukykyistä taloutta.

Valiokunnan lausunto StVL 12/2021 vp

Terveysten edistämisen ja hoidon turvaamisen osalta tiedonanto ja valtioneuvoston kanta käsittelevät lähinnä pitkäaikaishoitoa. Valiokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin myönteisesti siihen, että pitkäaikaishoidon laatuun, saatavuuteen ja henkilöstön riittävyys sekä kohtuuhintaisuuteen kiinnitetään huomiota. Valiokunta pitää myös hyvänä, että hoitohenkilöstön työoloihin kiinnitetään huomiota ja että valtioneuvosto nostaa kannassaan erikseen esille työntekijöiden jaksamisen hoitojärjestelmän kantokyvyn merkittävänä tekijänä. Valiokunta katsoo, että työntekijöiden jaksamisen tukemiseksi tulisi luoda konkreettisia toimenpiteitä.

Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin hyvänä, että toimintasuunnitelmassa tuodaan esille sosiaalisen suojelun merkitys. Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että tulevassa sosiaalista suojelua tarkastelevassa korkean tason asiantuntijaryhmässä tulisi olla suomalainen tai vähintään pohjoismaalainen edustus. Valiokunnan näkemyksen mukaan pohjoismaisella hyvinvointivaltiomallilla on paljon tutkimukseen perustuvaa tietoa annettavana sosiaalisen suojelun kehittämiseksi EU-tasolla.

Valtioneuvoston tavoin valiokunta korostaa sosiaalisten oikeuksien pilarin toimeenpanon seurannan tärkeyttä. Valiokunta pitää tärkeänä, että pilarin täytäntöönpanon edistymistä seurataan systemaattisesti EU-tasolla ja kansallisesti. Keskeinen väline toimeenpanon seurantaan on eurooppalainen ohjausjakso ja erityisesti siihen liittyvä sosiaalinen tulostaulu. Valiokunta painottaa, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää paitsi EU:n ja jäsenmaiden yhteistyötä myös työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan edustajien aktiivista osallistumista. Valiokunta pitää hyvänä, että valtioneuvoston kannassa annetaan vahva tuki komission mainitsemalle kansallisten, alueellisten ja paikallisten viranomaisten, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osallistumiselle ja yhteistyölle pilariin sitoutumisen varmistamiseksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto StVL 12/2021 vp

Helsingissä 5.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Arja Juvonen ps (osittain)
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen